

Осмо предавање

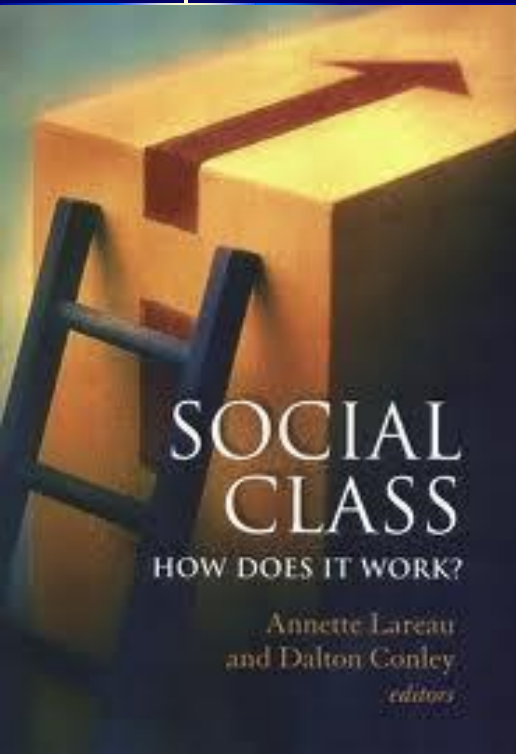
Друштвена покретљивост

Дефиниција

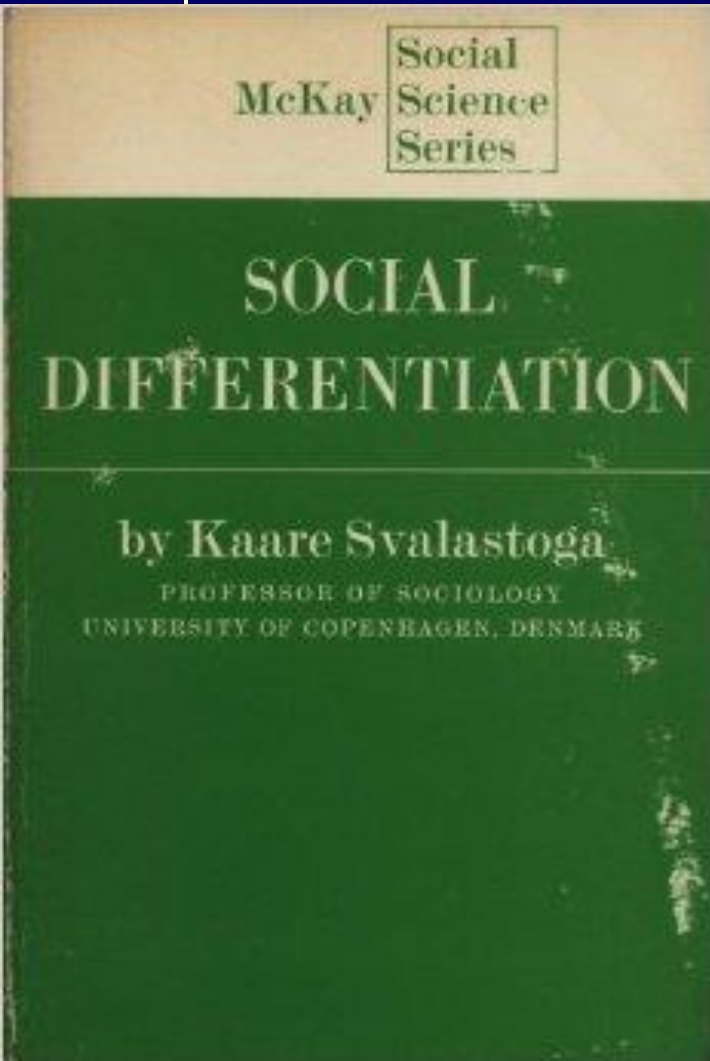
- Друштвена покретљивост је свака промена класног положаја,
- Пошто је *занимање* један од главних показатеља класног положаја, друштвена покретљивост се по правилу истражује преко промене занимања,

Врсте

- *унутарпоколењска* (унутаргенерацијска): означава класно уздицање или спуштање појединца;
- *међупоколењска* (међугенерацијска): означава промену класног положаја појединца у односу на претходни нараштај,
- *узлазна и силазна,*

Пропустљивост

- Кааре Сваластога, *Друштвена диференцијација* (1965):
- кастински – 0%,
- сталешки – 10%,
- класни – 40%,
- отворени – 80%
- меритократски – 100%,

Три општа утиска

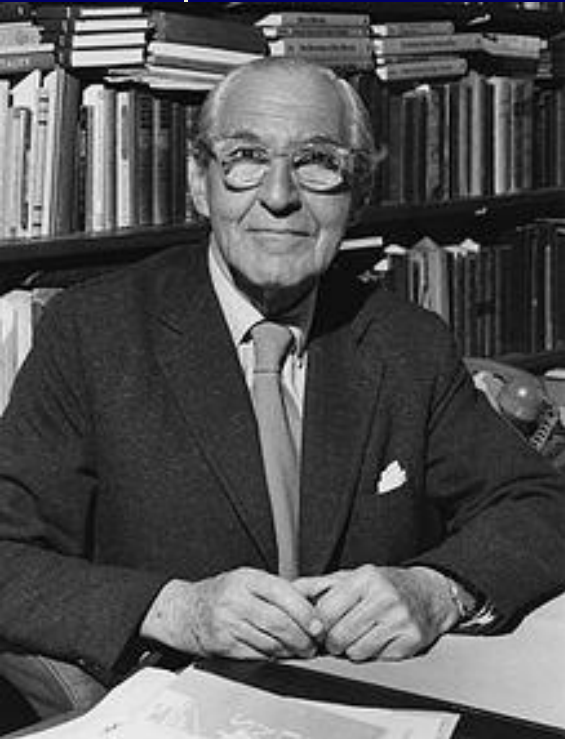
- Стопа међупоколењске покретљивости расте са протеком времена.
- Узлазна покретљивост чешћа је од силазне.
- Прелазак краћих раздаљина у слојном саставу чешћи је него прелазак већих раздаљина.

Опрезност

- Формална узлазна покретљивост у занимањима не значи стварну промену животних изгледа.
- Узлаз у једној димензији (статус) не подразумева уздизање и у другим димензијама (овлашћења или плаћености).
- Појединци често имају неправилну животну путању.

Истраживања у Британији

- Дејвид Глас, *Друштвена покретљивост у Британији* (1949/54).
- Друштвена покретљивост је утврђивана поређењем занимања очева и синова око 3,5 хиљаде испитаника.
- Занимања су сврстана у седам статусних група (класа):

Седм класа

- стручњаци и високо управно особље;
- директори и виши шефови;
- инспектори, надзорници и други немануелни радници (вишег степена);
- инспектори, надзорници и други немануелни радници (нижег степена);
- квалификовани манеулни радници и рутински немануелни радници;
- ²⁰⁰⁶ полуквалификовани манеулни радници. ⁸

Међупоколењска покретљивост (Глас, 1949)

<i>класа Очева</i>	<i>класа синова</i>						
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	48	12	8	2	1	1	0
2.	15	25	10	4	2	1	1
3.	12	22	20	14	9	4	5
4.	11	13	18	24	16	11	7
5.	14	22	34	40	50	44	45
6.	0	4	6	9	12	24	17
7.	0	2	4	7	10	15	25
	100	100	100	100	100	100	100

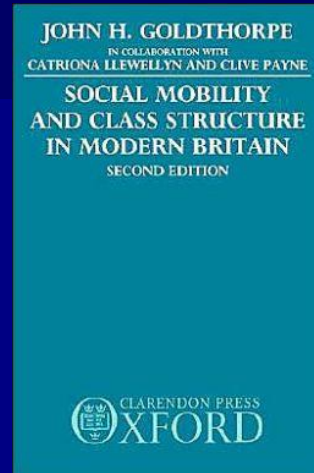
Налази

- Готово две трећине испитаника било у другој класи занимања у односу на очеве.
- Половина се померила навише, половина наниже.
- Највећа покретљивост кратког домета.
- Изражено самопопуњавање, посебно у вишим статусним групама.

Џон Голторп

- 1972, 10.000 мушкараца из Енглеске и Велса, старих од 20 до 64 године.
- *Друштвена покретљивост и класна структура у савременој Британији (1980).*

I	прворазредни стручњаци, управљачи и званичници; директори и шефови у великим индустријским предузећима; велики поседници – 8%	Стручно-управљачка (службена) класа (Salarariat) – 14%
II	другостепени стручњаци, управљачи и званичници; прворазредни техничари; директори и шефови у мањим предузећима; надзорници немануелних занимања – 6%	
III	рутинска немануелна (пре свега чиновничка) занимања у администрацији и привреди; продавци и пријемна занимања у услугама – 8%,	Средња класа - 31%
IV	мали власници (укључив и земљовласнике, занатлије, трговце) и самоупосленици без прворазредне стручности – 10%	
V	другостепени техничари и надзорници мануелних радника – 13%	
VI	квалификовани мануелни радници – 30%	Радничка класа – 55%
VII	полуквалификовани и неквалификовани мануелни радници – 25%	

Џон Голторп

<i>очева класа</i>	<i>класа испитаника (%)</i>						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
I	25	12	10	7	3	2	2
II	13	12	8	5	5	3	2
III	10	11	11	7	9	6	6
IV	10	12	10	27	9	7	8
V	13	14	13	12	16	12	10
VI	17	22	26	24	31	42	35
VII	12	17	22	18	27	28	37
	100	100	100	100	100	100	100

Налази

- Смањена саморепродукција класе 1 са 48% (Глас) на 25%.
- Код Гласа нико у класи 1 није имао очеве из класа ПКВ и НКВ радника (6 и 7), а код Голторпа 12%.
- Повећала се узлазна покретљивост далеког домета.
- Узлазне покретљивости било¹⁴ више него силазне.

Питања

- Колико је друштво отворено за покретљивост на основу способности (блискост меритократском идеалу)?
- Каква је тачно слика покретљивости у друштву идеалне отворености?

Модели

- Међупоколењска покретљивост у затвореном друштву

	I	II
I	100	0
II	0	100

Модели

- Међупоколењска покретљивост у отвореном друштву

	I	II
I	50	50
II	50	50

Показатељи

- Ако је удео радника 55%, толико треба да буде удео синова у класи 1, да би постојала потпуна отвореност. Њих је, међутим, 29%.
- Удео службене класе (1 и 2) био је 10%, али 38% припадника класе 1 има очеве у службеној класи.

Правило сразмерне наде: 1:2:4

Несразмера изгледа деце из различитих класа да се докопају највише класе: ма какви били изгледи дечака из радничке класе да досегне службену класу, дечак из средње класе ће имати два пута веће изгледе, а дечак из службене класе чак четири пута веће (Келнер и Вилби, 1980).

Апсолутна и релативна покретљивост

Колико покретљивости отпада на повећање удела виших занимања у саставу радне снаге?

Послови службене класе порасли са 13% на 25%.

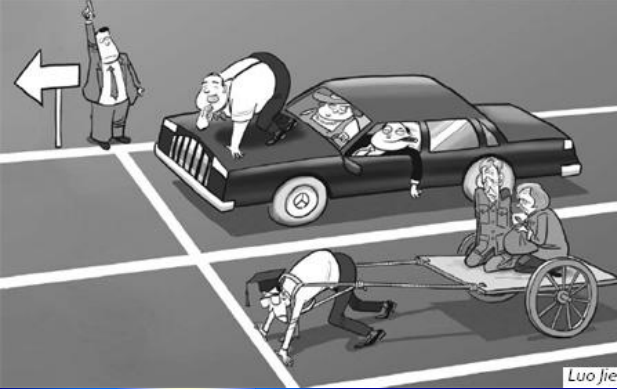
То значи да у «горњим собама» друштвеног задања сада има више места,

Апсолутна покретљивост порасла,
релативна остала иста?

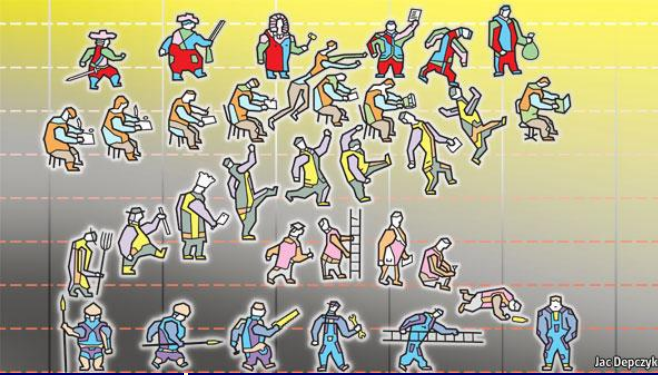
Голторп о три тезе

- *Теза о затворености* (Ботомор, Милибанд и Гиденс): узлазна покретљивост сведена само на ближе положаје.
- $\frac{3}{4}$ припадника класе I дошло из неке друге класе, 28% из радничких класа.
- Нема говора о затворености.

Голторп о три тезе

- *Теза о брани* (Ботомор, Гиденс, Паркин, Вестегард и Реслерова): изнад рутинских немануелних радника постоји запрека иза које нагло опада друштвена покретљивост.
- 15% синова ПКВ и НКВ радника (класа 7) и 16% синова КВ радника (класа 6) ушло у класу I и II, а 15% деце из класе I завршило у класама VI и VII.
- Није потврђено постојање запреке.

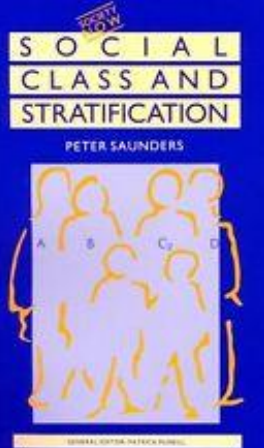
Голторп о три тезе

- *Теза о равнотежи* (Вестергард и Ресле-рова): међупоколењска покретљивост расте на рачун смањења унутарпоколењске покретљивости.
- $\frac{3}{4}$ синова радника почело рад у радничким занимањима, а онда $\frac{1}{3}$ њих успела да се уздигне на класној лествици.
- Укупно 13% радничке деце, која су започела радни век као радници, доспело до класе 1 и 2.

Голторпов закључак

- Апсолутна покретљивост порасла јер је друштво променило структуру. Од друштва велике радничке класе, постало друштво велике средње класе.
- Више места у горњим собама не значи аутоматски и повећање једнакости животних шанси. Они који су већ на спрату имају веће изгледе да тамо и остану.

Саундерсова критика

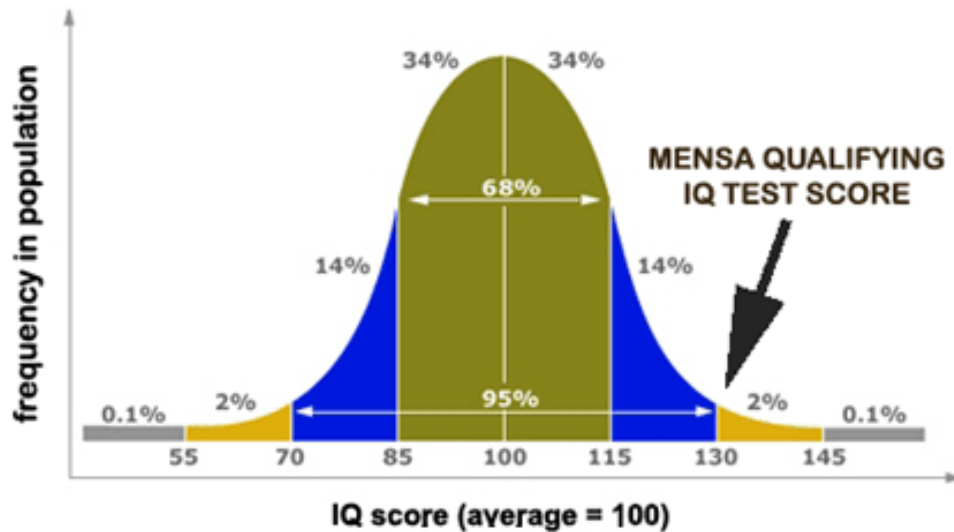
Голторпов закључак почива на двема погрешним поставкама:

1. једина добра покретљивост је она у којој сви подједнако добијају или губе.
- Није ли добра покретљивост управо она у којој већина добија?
- Ако се доње класе смањују, како узлазна и силазна покретљивост могу бити једнаке?

Саундерсова критика

- 2, Таленти (способности) су једнако распоређени: ако радника има 50%, пола нуклеарних физичара мора да потиче од њих.
- Истраживања показују да су интелигенција и способности генетског порекла.

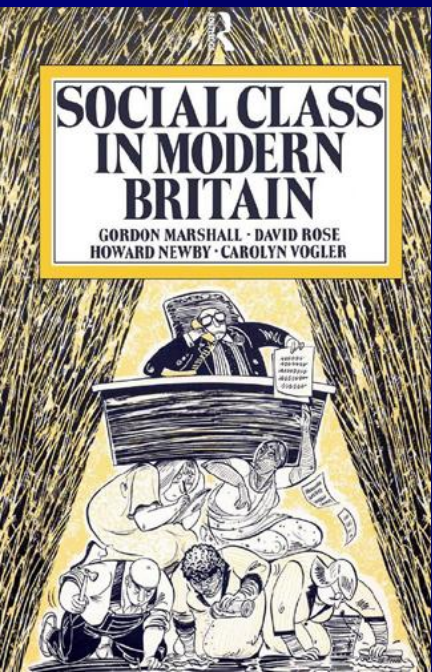
Саундерсова критика

- Хелсијево истраживање квоцијента интелигенције (IQ): 109 је у службеној, 102 у средњој, 98 у радничкој класи.
- Могући основ породичне саморепродукције (класа) занимања.

Гордон Маршал

- Истраживање друштвене покретљивости Гордона Маршала: *Друштвене класе у савременој Британији* (1988).
- Држали се Голторпове седмочлане класне схеме.

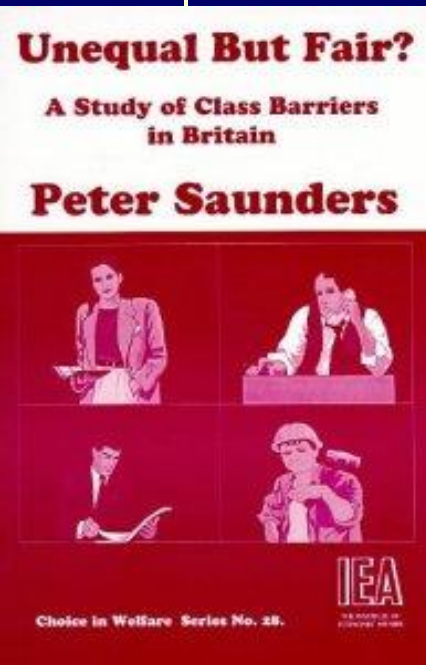
<i>класа главног старатеља</i>	<i>класа испитаника (%)</i>							<i>уку пно</i>
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
I	28	32	13	6	4	11	6	100
II	21	40	4	11	2	13	9	100
III	25	22	0	6	10	31	6	100
IV	14	16	6	29	10	11	14	100
V	14	19	4	7	13	13	30	100
VI	8	12	10	7	15	23	25	100
VII 2006	12	8	4	12	10	19	35	100 29

Налаз

- Изгледы деце из службене класе да остану у службеној класи већи су 7,76 пута него изгледы деце из раничке класе да се попну у службену класу.
- Британија и даље далеко од меритократског идеала.

Критика

- Питер Саундерс, *Неједнако али праведно?* (1996).
- Мањи изгледи деце из радничких породица да се докопају службене класе (вероватноћа 1) сабирају се са већим изгледима деце из службене класе да у њој и остану (вероватноћа 2).
- Ако се одвојено прикажу, Маршалов број се преполовљује.

Саундерс

- Разлике у шансама се могу објаснити и разликама у интелигенцији, надареностима и поривима.
- Подаци из *Државног истраживања о дечијем развоју* (1991): праћење деце рођене између 3, и 9, марта 1958.
- Подаци о пореклу, школовању и раду 11.397 испитаника.

Саундерс

- 60% има 1991, запослење са пуним радним временом.
- Испитаници, у складу са званичним степеновањем занимања, сврстани у класе.
- Саундерс класу А и В зове средњом, С посредном, а D и Е нижом радничком класом – 1, 2 и 3.

Саундерс

- 52% испитаника доживело међупоколењску покретљивост.
- Трећина деце из класе 1 спустила се у класу 3, а четвртина деце из класе 3 попела се у класу 1.
- Покретљивост веома слична Голторповој: за оне из класе 1 два пута вероватније да ће ту и остати него детету из класе 3 да се до ње попеће.

Саундерс

- И то се може објаснити неједнаком способношћу и мотивацијом.
- Тестови (не)говорних способности рађени у узрасту од 7, 11 и 16 година.
- Утврђене способности у јакој корелацији са улазном класом (0,37) – јачој него са класом порекла (0,24).
- Способнија деца завршавају у вишим, неспособнија у нижим класама.

Саундерс

- Зашто нека мање способна деца завршавају у горњој класи?
- Њих је више из класе 1 (32%), него из класе 3 (17%).
- Разлика долази од веће спремности деце из класе 1 да уложи рад током школовања.

Саундерс

Три извора података:

- мотивацијска лествица изведена из упитника рађеном у узрасту од 16 година;
- мерење изостајања из школе, на основу дневника и бележака;
- мерење «преданости послу» засновано на упитнику рађеном са 33 године.

Средњокласне амбиције

- Деца из 1. класе показују већу марљивост и мотивацију за постигнућем него деца из радничке класе.
- Улагали више труда у школовање и тиме успешно надокнадили мањак способности.

Три главна налаза

1. «способност је у јачој корелацији са одредишном класом, него са класом порекла;
2. «способност и мотивација су кључни предиктори успеха деце из радничке класе, односно неуспеха деце из средње класе»;
3. «класна одредишта одражавају појединачну заслугу (способности и мотивацију) много више од класног порекла».

Закључак

- Класа 1 преноси културне предности на своју децу, успевајући да мање способне задржи на вишем положају – спречава се приступ способније радничке деце.
- Једино решење је да се, уз механизам који гура способну децу *горе*, уведе и механизам који гура неспособну децу *доле*.
- То се не може увести задирања власти у породицу и наслеђивање.

Разматрања Хита и Пејна

- У току је непрестано сразмерно већање службене класе у односу на радничку класу.
- Пошто се службена класа увећава, сразмерно је мања и конкуренција за улазак у њу.

Класни састав Британаца (мушкараца) старијих од 35 година (у %)

Класа	година рођења						
	пре 1900	1900 -09	1910 -19	1920 -29	1930 -39	1940 -49	1950 -59
I	7,0	10,1	11,6	16,1	17,1	21,6	23,2
II	11,0	9,2	11,2	13,1	15,0	16,3	19,1
III	7,9	8,3	9,1	6,9	5,8	4,3	4,5
IV	12,2	10,3	8,7	8,9	13,3	15,0	15,3
V/VI	31,9	30,3	30,8	31,9	25,6	22,6	22,0
VII	30,0	31,7	28,7	23,1	23,2	20,2	15,8
2006	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Друштвена покретљивост у Србији

- Милосав Јанићијевић (1931-2004), Институт друштвених наука, Београд.
- Терен рађен крајем 1970, узорак 2.106 запослених мушкараца.

<i>очево зани- мање</i>	<i>занимање испитаника (посто)</i>							<i>Ук,</i>
	1	2	3	4	5	6	7	
1	6,7	0,8	1,6	0,0	0,2	0,7	0,0	0,8
2	20,1	13,6	3,2	5,5	3,6	1,2	0,1	5,1
3	6,7	6,0	4,0	4,1	4,8	3,9	0,4	3,5
4	12,0	9,7	4,8	20,6	8,7	5,	1,6	6,6
5	6,0	6,8	7,2	8,2	11,6	1,2	0,3	4,9
6	6,7	10,7	6,0	17,8	16,9	20,3	2,0	10,6
7	41,8	52,4	63,2	43,8	59,6	66,8	95,1	68,5
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1 – стручњаци, 2 – средњи службеници, 3 – нижи службеници, 4 – трговци и занатлије (приватници), 5 – КВ и ВКВ радници, 6 – НКВ радници, 7 – сељаци,

Друштвена покретљивост у Србији

- Михаило Поповић (1925-2011), новембар 1988, ужа Србија (без Београда).
- Анкетирано 1.765 особа
оба пола, у узорак за
покретљивост ушло 1.478
испитаника.

Друштвена покретљивост у Србији

- Истраживање Младена Лазића и сарадника (2012), за Србију (без Косова и Метохије).
- Вишеетапни узорак од 2.557 домаћинстава.

Очев слој	Слој испитаника (посто)						
	1	2	3	4	5	6	7
1	39,3	4,8	8,4	3,5	2,0	2,3	1,5
2	0,0	16,3	3,4	0,7	0,8	0,5	0,4
3	27,0	8,7	29,9	4,8	2,0	2,3	0,8
4	11,2	20,2	21,3	32,6	9,6	3,3	4,2
5	12,4	21,2	19,2	24,5	46,2	8,9	8,8
6	2,2	11,5	5,2	13,2	13,7	51,2	13,0
7	7,9	17,3	12,6	20,6	25,6	31,5	71,4
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1 – крупни и средњи предузетници, виши и средњи директори, политичари; 2 – мали и микро предузетници, нижи директори, крупни пољопривредници; 3 – стручњаци, самозапослени и слободне професије и нижи руководиоци са универзитетским образовањем; 4 – службеници, техничари, самозапослени, слободне професије и нижи руководиоци без универзитетског образовања; 5 – ВКВ и КВ не/мануелни радници; 6 – ПКВ и НКВ не/мануелни радници; 7 – ситни приватни пољопривредници,